

ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ УПСАЛЬСЬКОГО СОБОРУ 1593 Р. ДЛЯ ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ ШВЕДСЬКОГО КОРОЛІВСТВА

Релігійне та церковне життя тих чи інших держав завжди відігравало важливу роль у їх розвитку, політичному та соціальному житті. Особливо яскраво це проявлялося в Європі у період середньовіччя та ранньомодерного часу (V–XVIII ст.), а зокрема, у Шведському королівстві.

Актуальність роботи полягає у з'ясуванні впливу Реформації та її особливостей у Швеції на життя цієї держави наприкінці XVI ст., яскравим проявом чого є Упсальський собор 1593 р.

Мета статті – проаналізувати основні аспекти Упсальського собору і його впливу на подальший розвиток Шведського королівства.

Для досягнення мети необхідно вирішити низку завдань, зокрема:

- визначити передумови та причини проведення собору;
- дослідити особливості утвердження протестантської церкви у Швеції та вияви цього в Упсальському соборі;
- продемонструвати наслідки проведення собору для тогочасного шведського суспільства та зовнішньополітичного курсу держави.

Об'єкт дослідження – релігійне становище Швеції у XVI ст. у контексті її вибору між католицизмом і протестантизмом.

Предмет наукового дослідження – особливості утвердження протестантизму у Швеції як державної релігії у контексті Упсальського собору.

Історіографічною базою дослідження є наступні праці: «Історія Швеції» І. Андерсона [1], «Коротка історія Швеції» Й. Вейбулля [2], «Історія Швеції» А. Кана [3], «Історія Швеції» Я. Меліна, А. Юханссона, та С. Хеденборг [5], «Відносини між Річчю Посполитою та Шведським королівством у контексті особистої унії Сигізмунда Вази (кінець XVI ст.)» Т. Липки [4]. Згадані дослідження характеризують становище релігійного життя у Шведському королівстві у визначений період. Хочемо також звернути увагу на недостатню розробленість проблеми в українській історіографії.

Перш за все, варто з'ясувати витоки протестантських вчень на території Шведського королівства. Зміни, які привели до Реформації в Швеції, були покладені за короля Густава I Вази рішеннями риксдагу в Вестеросі в 1527 році [3, с. 155–156; 1, с. 121–123]. Внаслідок його рішень король став главою Шведської лютеранської церкви, а відносини з Римом були фактично перервані [3, с. 156; 2, с. 33]. Поглиблення віровчення Шведської церкви відбулося уже в 1536 році. На скликаному Густавом Вазою Синоді церкви в Швеції канонічне право римо-католицької церкви було взагалі скасовано [1, с. 129]. Очікувано, що це викликало невдоволення з боку католицької частини населення країни. Проте за правління сина Густава I – Юхана III шведська лютеранська церква схилилася в бік католицизму: у 1571 році вона прийняла так званий «Шведський церковний статут», у якому проглядається не лише прагнення короля підпорядкувати протестантську церкву собі, а і його фанатичний намір ввести свої власні правила-догмати, котрі надто вже нагадували католицькі та були названі «Червоною книгою» [1, с. 145–146; 5, с. 95].

У 1592 році у Швеції Юхан III помер, а згідно з Вестероським законом про престолонаслідування 1544 року, після його смерті, наслідником королівського трону мав стати його син Сигізмунд Ваза [4, с. 84; 5, с. 96]. Майбутній шведський король, саме котрого у 1587 р. було обрано королем Речі Посполитої [1, с. 140, 142; 3, с. 164–165; 5, с. 89, 96], вихований у католицьких контрреформаційних традиціях, тому, цілком імовірно, мав у планах надати саме католицизму статусу державної релігії. Припускаємо, що він мав намір опиратися на селянство та католицьку знать Швеції. Але, зважаючи на ряд причин [4, с. 83–86], ці плани вели до соціальних вибухів.

Лютеранська шведська знать, розуміючи такий розвиток подій у майбутньому, вирішила зіграти на випередження. У лютому–березні 1593 року, ще до прибуття до країни Сигізмунда, ця знать у союзі з протестантським духовенством скликали Упсальський собор, на якому було

закріплено так зване Аугсбурзьке рішення. Католицька літургія Юхана III («Червона книга») була відкинута. Більше того, представникам усіх інших віровчень та конфесій навіть заборонялося проводити публічні зібрання, а якщо б вони цього правила не дотримувалися, то опинялися б за межами країни. Таким чином, ортодоксальне лютеранське віровчення остаточно визначалося не лише як державна релігія у Швеції, а й фактично єдина дозволена [5, с. 96; 1, с. 148–149; 3, с.165]. Цей собор створив усі передумови для боротьби між новим королем Швеції Сигізмундом та опозиційною йому лютеранською знаттю.

Що ж дав Упсальський собор у стратегічному значенні для Швеції? По-перше, саме він вважається однією із переломних точок в остаточному перетворенні Швеції на королівство протестантів. Звісно, після собору відбувалася ще довга боротьба за першість між лютеранами та католиками, адже держава не могла в одну ніч заснути католицькою, а наступного ранку прокинутися протестантською, для цього був потрібен час, але саме цей собор був визначальним у цьому плані. По-друге, це на деякий час породило у суспільстві релігійну напругу. Проте, варто розуміти, що така напруга все одно б настала, навіть якби остаточну перевагу отримали саме католики. Разом із тим, програш католиків означав певний занепад тих культурно-освітніх здобутків, які несла з собою католицька церква. Їх необхідно було змінити на протестантські, а цей період певного переходу означав би затримку у розвитку держави у згаданих сферах. По-третє, собор вплинув на зовнішньополітичний курс держави. Швеція ставала потенційним союзником для держав-протестантів і потенційним суперником для католицьких. Це створювало перепони для імовірної унії із Річчю Посполитою (з якою із 1593 р. у шведів був спільний король), а в умовах певних територіальних суперечок між державами за Балтику – це лише погіршувало і без того нелегкі стосунки між державами. По-четверте, перетворення Швеції на країну із офіційною державною релігією, де править король-глава національної церкви, сприяло централізації влади, такій характерній для пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу.

Отже, як бачимо, упродовж XVI століття Шведське королівство поступово відходило від католицизму та схилялося у бік протестантизму, квінтесенцією чого став саме Упсальський собор. Держава зробила свій вибір, це означало ряд позитивних і негативних для неї наслідків, а також довгу боротьбу, адже великі зміни потребували довгого часу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андерсон И. История Швеции. Москва, Издательство иностранной литературы, 1951. 409 с.
2. Вейбулль Й. Краткая история Швеции. Стокгольм, Шведский институт, 1994. 163 с.
3. История Швеции / Под ред. А.С. Кана. Москва, Наука, 1974. 719 с.
4. Липка Т. Відносини між Річчю Посполитою та Шведським королівством у контексті особистої унії Сигізмунда Вази (кінець XVI ст.) // Студентський науковий вісник. Тернопіль, 2020. С. 83–86.
5. Мелин Я., Юханссон А.В., Хеденборг С. История Швеции. Москва, Весь мир, 2002. 400 с.

Лушев Олександр

Науковий керівник – проф. Алексієвець Микола

В'ЯЗЕНЬ ГУЛАГУ – ЙОСИФ СЛІПІЙ

Актуальність статті полягає у важливості осягнення сьогодні духовного подвигу велетів української історії. У квітні цього року минуло 75 років від арешту митрополита УГКЦ Йосифа Сліпого. Мета – дослідження його діяльності під час відбування покарань у різних частинах СРСР.

Після смерті митрополита Шептицького, 1 листопада 1944 року, Сліпий очолив Галицьку митрополію УГКЦ. У квітні 1945 року, під час репресій радянської влади проти ієрархії УГКЦ, Йосиф Сліпий був арештований і кілька разів засуджений [1, с.174]. Як згадує: «Була це середа (11 квітня 1945 року). Вже зрана Святий Юр кругом обставлено стійками. Наглядали, чи нема яких рухів і чи чого не виноситься. Наїхало дуже багато авт з поліцією. Полковник Мельников приніс мені рішення від прокурора на арешт. Мене обшукали та забрали на авто і відвезли на Лонцького» [2].

Через декілька днів через страх виникнення громадських заворушень у Львові, митрополита привезли до Києва [3]. Там його тримали у в'язниці на вулиці Короленка,